

Renda Bàsica Universal: un full de ruta realista

JORNADA INTERNACIONAL
20.12.2021 | RELATORIA

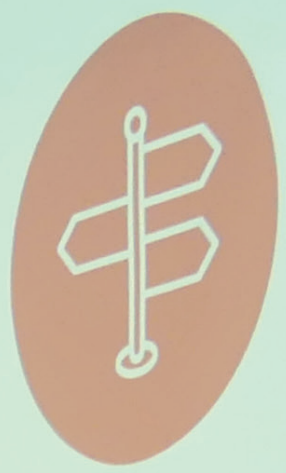
entitats
catalanes
d'acció
social

Ajuntament de
Barcelona

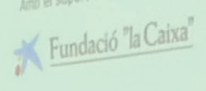
→ JORNADA INTERNACIONAL

Renda Bàsica Universal: un full de ruta realista

 @ecasacciosocial #RBU

Amb el suport de:

ÍNDEX

1 INTRODUCCIÓ	5
2 PLANTEJAMENT, PUNT DE PARTIDA	6
2.1. Context global	6
2.1.1. Antecedents	7
2.1.2. Aportacions durant la jornada	7
2.2. Fracàs de les polítiques de garantia de rendes fins el moment i evolució vers la defensa d'una Renda Bàsica Universal	7
2.2.1. Benvinguda institucional: Sira Vilardell i Sonia Fuertes	7
2.2.2. Constatacions i valoració de Berta Lago Bornstein	9
2.2.3. Diàleg amb Julen Bollain	10
2.3. Fonamentació per a la defensa d'una Renda Bàsica, conferència de Guy Standing	11
3 EXPERIÈNCIES DE RENDA BÀSICA	15
3.1. Informació prèvia, breu repàs d'experiències	15
3.2. Grundeinkommen, ponència de Jürgen Schupp	16
3.3. B-Mincome, ponència de Lluís Torrens	18
3.4. Resultats genèrics o d'altres experiències, respostes a les crítiques i observacions complementàries	20
3.5. Obstacles i resistències a superar vers una Renda Bàsica	21
3.6. Finançament, valors i canvi de paradigma	22
4 PLA PILOT CATALÀ	23
4.1. Presentació, ponència de Sergi Raventós	23
4.2. Aportacions al pilot català	26
4.2.1. Elements a tenir en compte en clau de realisme Ponència a càrrec de Daniel Raventós, president de la Xarxa Renda Bàsica	26
4.2.2. El debat polític: experiències, aprenentatges i evolució	27
5 BALANÇ I NOTA DE PREMSA	29
5.1. Cloenda	29
5.2. Nota de premsa	29

1 | INTRODUCCIÓ

El present document de relatoria recull els principals continguts de la jornada 'Renda Bàsica Universal: un full de ruta realista' ([programa](#)), celebrada el 20 de desembre de 2021 a Barcelona en format híbrid (presencial a CaixaForum i online, vegeu [aquí](#) la gravació), coorganitzada per ECAS i l'Ajuntament de Barcelona. L'ordre d'exposició segueix el següent fil narratiu:

- plantejament/punt de partida
- experiències de Renda Bàsica
- pla pilot del Govern català (presentació i aportacions)
- balanç i posicionament d'ECAS

Aquest fil no es correspon amb l'ordre en què es van compartir les diverses informacions i reflexions al llarg de la jornada, ja que la intenció de la relatoria no és reproduir de manera fidel i exhaustiva tot el que s'hi va expressar, sinó disposar d'una síntesi de la sessió que permeti posar en comú el més significatiu i útil de cara a la continuïtat del procés de treball al voltant de la Renda Bàsica Universal com a eix estratègic per a la incidència d'ECAS.

2 | PLANTEJAMENT, PUNT DE PARTIDA

2.1 Context global

2.1.1. Antecedents

Més d'una quarta part de la població de Catalunya viu en risc de pobresa o exclusió, les polítiques públiques no aconsegueixen assegurar els mínims per a una vida digna i el món del treball travessa una profunda crisi i transformació que qüestiona la seva definició mateixa. No només no hi ha ocupació per a tothom, sinó que tenir feina ja no es garanteix d'inclusió i de no caure en la pobresa. Mentre la precarietat i la inestabilitat del mercat laboral generen treballadors i treballadores pobres, la sostenibilitat mediam-biental i social exigeix posar la vida, la reproducció i les cures al centre d'un nou paradigma socioeconòmic. La reivindicació del treball decent passa també per reconèixer i posar en valor els treballs no remunerats.

El sistema de protecció i les polítiques de garantia de rendes desplegades fins el moment no han aconseguit arribar a totes les persones que ho necessiten i cal un nou enfocament basat en drets i orientat a la justícia social, que permeti exercir la plena ciutadania des de la llibertat i l'autonomia personal. El fracàs o, si més no, la insuficiència de les polítiques pal·liatives i assistencials ens refermen en la necessitat d'una transformació estructural i radical, amb visió de futur.

L'Ajuntament de Barcelona i ECAS portem anys treballant en aquest repte de futur compartit i la feina conjunta ha donat fruits com el recent Estudi sobre la implementació de l'Ingrés Mínim Vital a Catalunya o les diverses jornades coorganitzades els darrers anys. A més, l'Ajuntament ha dut a terme el projecte pilot de lluita contra la pobresa i les desigualtats B-Mincome, del qual se n'extreuen aprenentatges rellevants en clau de garantia de rendes.

En aquests moments, el compromís del 'nou' Govern de la Generalitat de desenvolupar una experiència pilot de Renda Bàsica Universal (RBU) i la creació d'una oficina tècnica per a implementar el pla ens ofereixen una oportunitat de contribuir a l'avenç cap a aquest model. Conscients que serà un procés sostingut en què el disseny del projecte haurà d'anar acompanyat dels canvis estructurals necessaris per fer-lo possible i ampliar-lo fins convertir-lo en una veritable renda d'abast universal, volem contribuir a aquesta passa i anar empenyent cap a l'objectiu final de garantir uns ingressos mínims a tota la població com a dret fonamental per a una vida digna.

2.1.2. Aportacions durant la jornada

Milagros Pérez-Oliva | Estem en una època d'acceleració inquietant i d'incertesa, un clima propici a pensar. Gran part del malestar polític del nostre i d'altres països no és a causa només de l'experiència directa dels joves, molt lluny de les expectatives que s'havien format, sinó també a les vivències de les generacions més grans, que sabem que el món que deixem no es correspon amb els somnis que teníem pels nostres fills i filles. La disrupció en el món laboral de la mà de la digitalització, la robotització i els canvis tecnològics agreujarà la tendència a l'increment de l'atur estructural i del fenomen de no escapar de la pobresa malgrat tenir feina. La pandèmia ens ha fet veure la fragilitat del nostre sistema. Davant aquestes condicions que es presten a generar por i incertesa, la qüestió és si les canalitzarem cap a sortides més solidàries, més justes, o si —com hem vist als Estats Units i a altres llocs— ens portaran cap a propostes regressives.

En un estudi fet al Regne Unit entre votants laboristes sobre les causes de la pobresa, i allà on des de la generació de l'esperit de 1945 hi havia percentatges altíssims que apunten a condicions estructurals, després del pas de Thatcher era una minoria la que pensava que era fruit de condicions estructurals i majoritàriament s'inclinaven a pensar que la pobresa era una culpa personal, una responsabilitat perquè la gent no havia fet el que havia de fer. Aquest és el gran perill. En els darrers anys, particularment des de la crisi de 2008 però també abans, assistim a una colossal operació de transvasament de la riquesa des de les capes mitjanes i baixes de la societat, cap a una minoria cada vegada més exigua que a més té el poder de treure el diner del control fiscal dels Estats. El debat per la implantació de la Renda Bàsica requereix molta força política i Estat forts, amb molts ingressos, just quan els Estats perden capacitat de decisió i de captar ingressos.

2.2. Fracàs de les polítiques de garantia de rendes fins el moment i evolució vers la defensa d'una Renda Bàsica Universal

2.2.1. Benvinguda institucional

Sira Vilardell, vicepresidenta d'ECAS

Cap de les polítiques, prestacions i mesures desenvolupades fins ara —fragmentades, estigmatitzadores, condicionades i poc universals— han aconseguit frenar la tendència a l'alça de la pobresa i l'exclusió. No ens n'hem sortit; és una evidència que mostren tant les dades, com la realitat que observem dia rere dia les entitats i els serveis socials.

L'últim informe INSOCAT ho posa de manifest: un 26,3% de la població catalana està en risc de pobresa o exclusió i hi ha

una dissociació entre la situació macroeconòmica i les condicions de vida de bona part de la població. Com enuncia el títol, davant de les crisis periòdiques Sobreviu l'economia, pateix la ciutadania. Fins i tot quan les dades macroeconòmiques són bones, les desigualtats continuen creixent.

Les constatacions que recull l'informe clamen per una resposta realment transformadora. El mercat de treball, cada vegada més precaritzat, no ofereix les condicions necessàries per sortir de la pobresa: els treballadors i les treballadores pobres han esdevingut un fenomen permanent. La feminització de la pobresa és una altra realitat a l'alça; vivim en un model socioeconòmic que no reconeix les cures i amb la pandèmia ho hem vist molt cruament.

Les polítiques públiques continuen enfocades a respostes pal·liatives com si es tractés de problemàtiques conjunturals, en lloc de reconèixer que són estructurals i requereixen respostes transformadores per garantir drets efectius. Les polítiques de garantia de rendes en són un exemple: necessitem una major cobertura i avançar en un camí de transformació.

Amb l'Ajuntament de Barcelona l'hem iniciat fa anys amb diverses jornades i estudis conjunts, i avui celebrem també el compromís del Govern a través del pla pilot per implementar una RBU. La iniciativa ens il·lusiona perquè representa un punt d'inflexió cap a una nova realitat social; li prestarem tot el suport i acompanyament que puguem, treballant amb tots els agents possibles. No serà un camí fàcil, però hi ha un full de ruta i molts anys de trajectòria per part de plataformes com la Xarxa de Renda Bàsica.

També continuarem fent seguiment de la implementació de les rendes que tenim, la Renda Garantida de Ciutadania (RGC) i l'Ingrés Mínim Vital (IMV), però avançant en paral·lel per la RBU. Ens caldrà sensibilitzar, explicar-ho molt bé; ho farem posant les persones al centre, treballant pel seu empoderament de la mà de tots els agents que ens han de permetre acabar amb la pobresa.

Sonia Fuertes, comissionada d'Acció Social de l'Ajuntament de Barcelona

Des del tercer sector, ECAS ha estat la primera federació en posicionar-se de manera clara a favor d'una Renda Bàsica Universal. Agraïment a altres amics presents de la Xarxa Renda Bàsica que han fet possible que aquest somni estigui una mica més a prop; va molt més enllà de la proposta en sí, és un replantejament existencial de com volem viure, també amb els altres, i de com volem articular la nostra identitat i la nostra llibertat.

Breu recorregut: amb ECAS el 2019 vam celebrar la jornada 'Mentrestant, no tenim una Renda Bàsica', ara tenim un full de ruta, i ha passat poc temps. Estem en un altre moment, tenim a més el pla pilot del Govern. Hem de celebrar que ens movem en aquesta direcció; és un camí que hem de transitar, malgrat els riscos.

2018 Simposi de Renda Bàsica amb Barcelona Activa, a ECAS hi havia molts debats sobre renda garantida i Renda Bàsica, com a tercer sector

no teníem resolt el tema de la condicionalitat i els seus efectes. Debat sobre efectes de la condicionalitat. Avui, en el context que estem vivint de pèrdues, incerteses i angoixa, la reflexió sobre com volem ser i viure la nostra existència és més pertinent que mai. Volem un altre estil de vida, no volem l'absurditat en què estem ficats i la RBU és un element cabdal per sortir-ne.

Hem de ser curoses i reforçar el seu caràcter universal; si desnaturalitzem la Renda Bàsica i l'associem a la pobresa, obrim la porta a discursos vinculats a la dreta que la defensen només per aprimar l'Estat de Benestar. Aquest és el gran risc; en cap cas ha de comportar un aprimament dels serveis d'acompanyament a les persones, ans el contrari. Ens ha de permetre oferir aquest acompanyament amb la qualitat que volem.

Lògicament, amb aquestes persones podrem copsar de manera més clara els efectes de tenir aquests ingressos; ara als serveis socials els fem passar per tenir una 'identitat de pobre', passar per uns condicionants i demostrar per què no tens. Aquí podríem parlar molt dels mecanismes d'ensinistrament i control social, però si som capaces de separar l'acompanyament dels ingressos, guanyarem un espai pel vincle més allunyat del control, molt més possibilitador i transformador.

A l'Ajuntament de Barcelona ens hi trobareu sempre en aquesta línia de treball: universalitat, no 'identitat de pobres', administració propera i accessible per a tothom (no dobles circuits que no són facilitadors de canvis, sinó cronificadors de situacions; ref. Robert Castel). Hi volem aprofundir; amb B-Mincome vam poder veure que la combinació de transferències monetàries amb polítiques actives i, sobretot, amb generació de comunitat, té uns efectes molt positius. A banda d'avançar en la universalització de les rendes, cal repensar també l'acció social de la mà de les estratègies i del model d'acció comunitària, un altre dels eixos fonamentals.

Felicitació pel darrer INSOCAT, eina molt important analítica i d'incidència política i pública. Malauradament, com s'assenyala, l'economia es recupera i les persones no; punt central sobre el qual cal insistir. Les xifres són molt dures, esfereïdores. Calen solucions estructurals, no pegats; tenim solucions poc preventives, poc transformadores, molt cronificadores, insuficients per revertir les situacions de pobresa i exclusió. Des de la proximitat del món local us acompanyarem amb un fort compromís pel que a fa a repensar l'acció social i el rol de la Renda Bàsica.

2. 2. 2. Constatacions i valoració de **Berta Lago Bornstein**, treballadora social i exdirectora de rendes mínimes al Govern de la Comunitat de Madrid

Personalment arribo a la Renda Bàsica des de la meua trajectòria d'experiència amb les rendes condicionades, sobretot els deu anys com a responsable de renda mínima de la Comunitat de Madrid, un dels pitjors exemples junt amb Múrcia. Es tracta de polítiques socials que coincideixen sobre el paper en un enfocament d'integració laboral (no realista amb el món d'avui i del futur) i de pretendre erradicar

la pobresa amb quanties per sota del llindar de la pobresa. Són errònies en el disseny i estan regulades de manera que estigmatitzen i es responsabilitza la persona i la família beneficiària de la situació que viuen, criminalitzant-les.

Després de la crisi de 2008 totes les prestacions s'endureixen quant a requisits i contraprestacions. A més, cap d'elles és individual, totes prenen com a objecte la unitat de convivència o familiar i la persona ha de demostrar que ho mereix, compleix amb els requisits i és digna de rebre la prestació. Cauen en la contradicció de pretendre avançar en la integració social i laboral –mantenint la idea que mitjançant l'ocupació remunerada s'aconsegueix la inserció, quan a la pràctica certes condicions fan que no sigui així— i no posen mitjans per al desenvolupament de polítiques i mesures que permetin una inserció real i una millora de les condicions laborals, alhora que desincentiven la cerca de feina alimentant 'la trampa de la pobresa' per l'escassetat de les quanties, que fomenten haver de complementar-les amb bancs d'aliments, donacions de roba, etc. (que contribueixen a no sentir-se digne i estigmatitzen) i feines no regularitzades.

Abonen la idea de desconfiança i retroalimenten la rigidesa del sistema i els mecanismes de control. No compleixen amb la Carta Social Europea, únic tractat europeu en la matèria (que la llei d'IMV ni tan sols menciona). Les prestacions ex post que obliguen a demostrar exhaustivament la condició de pobresa amb la dificultat existent per a provar les rendes generen el retorçament més gran. S'estableixen requisits exhaustius i de difícil justificació amb una normativa que constreny i dificulta les relacions familiars, i es condicionen al compliment de mesures d'inserció sense proporcionar els mitjans per fer-les efectives i subsidiàries a les d'àmbit estatal; s'entra en un laberint burocràtic. No es conceben per donar resposta i oferir una igualtat de base, perquè a la base hi hauria d'haver les cures i, en lloc d'evitar que la gent pateixi, el que es fa és incrementar el patiment.

La llei d'IMV que s'acaba d'aprovar només millora determinats aspectes concrets del Reial Decret anterior. Hi ha una diferència abismal entre el preàmbul, que parla de garantir la participació en la vida social a través d'unes condicions materials d'existència dignes, i la resta de la norma, intrincada i amb contradiccions. No assolirà, de ben segur, l'objectiu d'acabar amb la pobresa, especialment la severa. De moment, no avancem en què les persones se sentin dignes, lliures i actives per defensar els seus drets i viure adequadament.

2. 2. 3. Diàleg amb **Julen Bollain**, autor de *Renta básica: una herramienta de futuro*, derivat d'una tesi doctoral que aborda aspectes filosòfics, polítics i econòmics. Contingut del llibre, presentat per Daniel Raventós: alguns dels pilots de Renta Bàsica, com es justifica, com es finança, crítica als subsidis condicionats.

La Renta Bàsica (sense 'cognoms': incondicional, universal..) ja no és una lluita marginal per tres motius principals:

- Fracàs de les rendes mínimes per les seves limitacions estructurals: errors de cobertura (20-60% que hi tindrien dret en diferents països de l'OCDE en queden excloses), problemes d'estigmatització de les persones beneficiàries (discurs meritocràtic, prestacions conceptualment divisives – separen entre els que reben i els que no, a diferència dels serveis de salut, p.ex) i fenomen 'trampa de la pobresa'. Limitacions també polítiques: taxa d'adequació en la quantia (rendes mínimes no arriben ni al llindar de la pobresa, se situen en el 28% de la renda mediana)
- Projectes pilot permeten que publicacions com The Economist o Financial Times en parlin, encara que de vegades tergiversant el concepte o els resultats. La gran debilitat de la Renda Bàsica és que resulta fàcil de ridiculitzar, però el seu gran potencial és que, com més es coneix, més s'aprofundeix i més agrada, més convenç.
- Mitjà per aconseguir un fi: en un futur amb molta destrucció de treball i ocupacions superqualificades (revolució 4.0) caldran recursos per assegurar l'existència material de tota la població que no tindrà feina. Renda bàsica com a resposta a un gran repte.

Objectius del llibre: a) confrontar les necessitats detectades en la situació actual (a les quals no s'està donant resposta) amb el potencial de la renda bàsica. Aproximació a l'encaix davant els reptes identificats, i b) ampliar la base social, guanyar nous espais per arribar a ser un discurs hegemònic. La darrera enquesta realitzada en sis països europeus (Portugal, Espanya, Polònia, Regne Unit, Itàlia i Alemanya) recull el suport del 68% de la ciutadania.

2.3. Fonamentació per a la defensa d'una Renda Bàsica | Conferència marc, a càrrec de **Guy Standing**, cofundador i president honorífic de la Basic Income Earth Network (BIEN)

Estic particularment orgullós que dels dos llibres meus que s'han traduït al català, un sigui La Renda Bàsica; l'altre, El precariat. La Renda Bàsica ha esdevingut un projecte global en el context de pandèmia. L'estiu passat vaig ser convidat de manera misteriosa per Massive Attack a participar en un vídeo musical sobre Renda Bàsica que porta més de 500.000 visionats a YouTube des del juliol, en diversos idiomes. Rebo correus cada dia de gent de tot el món dient: 'Una Renda Bàsica és òbvia!'. Hem passat de ser un tema marginal, estrany, a estar al centre del debat sobre una gran transformació. Un gran canvi en la manera com vivim, ens organitzem en societat i ens relacionem. Ja era hora! Depèn de nosaltres, dels qui creiem en la llibertat republicana i en una nova manera de viure, que alcem la veu i invertim la nostra energia en promoure allò en el que creiem. Ara és el moment.

Vaig mantenir recentment una trobada d'una hora amb el president de Catalunya i en vaig sortir amb la sensació que entén el sentit de tot plegat, i que és el moment en què llocs com Catalunya poden esdevenir una referència en aquest camí. Amb un o dos pilots o decisions polítiques valentes es pot iniciar un efecte dominó, que molts diguin 'és obvi!'.

He dedicat la meua vida adulta a implicar-me en experiments de Renda Bàsica, sent l'únic boig involucrat en pilots a quatre continents. Ara hi ha almenys 60 pilots o experiments arreu del món, diferents i amb diversos errors en el disseny, però tots avançant en la mateixa direcció.

Per què creiem fonamentalment en la Renda Bàsica? No utilitzo el terme 'universal' perquè és una redundància i evoca imatges que porten a cert tipus d'objecció amb els que no ens volem estar barallant cada dia una vegada i una altra. 'Tothom que ve a Barcelona des de l'Àfrica, Àsia.. la rebria? Estàs boig!'. Tindrien raó; necessitem normes pragmàtiques sobre el dret a la Renda Bàsica, i alhora crec en suplements per a persones que tenen necessitats específiques (com ara derivades d'una discapacitat).

El meu plantejament és universalista, no d'adreçar-se a uns col·lectius o perfils específics, però recomano el terme 'Renda Bàsica' per avançar i em centraré en els motius per defensar-la; les objeccions, fins a 19, estan contestades al llibre. Posaré el focus en l'ètica, la filosofia, la moral. No en el fet que permet abordar la pobresa, que és important, sinó en les raons ètiques que ens fan creure-hi.

Comencem per la definició, perquè fins i tot entre nosaltres –els que portem molts anys defensant-la, com el Daniel Raventós o jo mateix—, no tothom entén el concepte. Per la definició és important tenir en ment la llista dels elements que la conformen:

1. **Prestació bàsica**, no el total dels ingressos; pots guanyar tant com vulguis, aquesta quantitat és la bàsica. La qüestió no és fixar la quantitat exacta, però ha de representar un canvi significatiu a l'estàndard de vida material. (Menció a entrevista en premsa catalana, conversa d'una hora i es va publicar que jo defensava una quantitat baixa, i no és cert! Vaig dir que havíem de començar el camí i que si començàvem per una quantitat baixa, era millor que res, però a partir d'aquí s'hauria de seguir avançant, incrementant la quantitat.)
2. **Pagament regular**, cada mes. No subsidis estatals puntuals, que són un mal sistema perquè ens enfronten a un possible efecte de manca de força de voluntat (weakness of will) o dispendis.
3. **Paga individual**. Cada home i cada dona rebrien una quantitat igual individualment, no sobre la base d'una família com a unitat. És un dret de la persona, individual.
4. **Pagament en efectiu**, no en crèdit o equivalents, com ara vouchers supeditats a gastar-los en determinats béns, com ara menjar.
5. **Incondicional en molts aspectes**: no requereix contribucions prèvies, és un dret humà individual. També en termes de no sotmetre's a comprovacions de mitjans propis (no means tested); no es formulen preguntes intrusives de si tens estalvis, patrimoni, ingressos... I en termes d'actitud amb perspectiva de futur: no depèn de comportar-se de determinada manera, fer una determinada feina o activitat o estar en una determinada situació.
6. **No es pot retirar, és permanent, continu**. Es paga al marge de qualsevol condició civil, familiar, laboral, de gènere, edat...; només una quantitat menor per als infants.

Es paga a tota la població resident legal, habitual; molt important per als pilots, en què es tria qui la rebrà fins al final del projecte.

7. Es preveuen suplementos, quantitats addicionals a aquelles persones que tenen necessitats extraordinàries (discapacitat, maternitat...), perquè ha de ser materialment igualitària.

RAONS ÈTIQUES:

1. Justícia, tres lògiques o tipus de justícia:

- **Justícia comuna.** Sobre la base de la Llei Justiniana de l'any 529 dC. hi ha quatre tipus de propietat, una de les quals és la res comunes, la propietat comuna que ens pertany a tots i totes (natura –el mar, l'aire, la terra...—, institucions socials que heretem i no podem dir quins ancestres van crear en menor o major mesura, però que després al llarg de generacions les elits, les corporacions privades, les aristocràcies, qui sigui.. se les han apropiat injustament). Tots els comuns mereixem un dividend dels béns comuns. Si permetem herència privada (molt per no res, per no haver fet cap feina més enllà de néixer en un lloc en particular; no podem dir que els governs no creuen en donar quelcom a canvi de res, perquè ja ho fan). Qüestió de justícia comuna, reconèixer el dret individual a un dividend de la riquesa comuna.

- **Justícia ecològica:** els rics provoquen molta més contaminació i escalfament global que els pobres i, alhora, poden evitar-ne els efectes en molta major mesura que els pobres.

- **Justícia compassiva:** no significa posar-se en el lloc de l'altre, sinó voler per a l'altre el mateix que volem per nosaltres i els nostres fills. No és caritat, no hi ha menyspreu ni suposa cap indignitat per a la persona receptora.

Per als creients, podem afegir la justícia religiosa: Déu ens va donar habilitats diferents i la Renda Bàsica podria ser una compensació pels qui no poden fer diners o no són tan llestos.

2. Llibertat, millorar-la en tres sentits o tipus de llibertat: A) llibertària, llibertat d'escollir, de tenir opcions, de dir NO o SÍ. En una economia de mercat no en tenim, especialment si som pobres. B) liberal: llibertat de ser ètic/a, moral. Si vius en una situació de pobresa o inseguretat crònica no pots ser-ho perquè has de sobreviure; només pots comportar-te èticament si tens opció. La llibertat liberal permet fer el correcte perquè hi creus i t'ho pots permetre. Amb les polítiques actuals es nega quan es condiona a comportar-se de determinada manera; és un paternalisme que nega aquesta llibertat. C) republicana, llibertat contra una possible dominació. Haver de demanar o preguntar nega la llibertat republicana, que és la que permet mirar l'altre com un igual. Hem de donar suport a qualsevol política que la promogui, i n'hi ha alguna altra? Està vinculada al principi del dret en lloc de la caritat. Una política social és justa si millora la llibertat del receptor; la llibertat de qui rep ha d'estar per damunt de la discrecionalitat de qui dona.

Durant el pilot de l'Índia, amb 6.000 receptors, vaig anar pels pobles a mig experiment i, veient que els efectes positius eren molt més grans que els diners que es proporcionaven

(milliores en salut, educació, alimentació...), em vaig preguntar amb els companys indis com podia ser? I és obvi: el valor emancipador de la Renda Bàsica es major que el valor monetari; porta la gent a pensar i comportar-se de manera diferent. Per això és millor dur a terme pilots en la comunitat que en persones d'un mostreig aleatori d'un territori més ampli.

3. Seguretat bàsica com a necessitat humana: tots la necessitem per funcionar com a éssers humans. No seguretat total (peril·losa, pot portar a l'ociositat), però sí bàsica. És el que els economistes anomenem un bé públic (superior): tots guanyem més si la tenim tots que si la tenen només uns quants. Els psicòlegs la veuen també com una manera d'incrementar la capacitat intel·lectual: la inseguretat disminueix el coeficient intel·lectual, la capacitat mental es redueix, mentre que la seguretat bàsica augmenta la intel·ligència i la capacitat de prendre decisions racionals. Sabent això, és injust per part de l'Estat permetre les situacions d'inseguretat crònica. La nostra resiliència depèn de la resiliència dels més vulnerables. Si deixem una gran proporció de població insegura, no podran seguir les normes, quedaran exposats... La Renda Bàsica ens donaria una major resiliència individual i col·lectiva.

Arguments ètics avui complementats amb arguments econòmics: estem en un moment d'inflexió transformadora, de múltiples crisis que ens podrien portar a un període fosc de la història de la humanitat, o bé a defensar una nova agenda progressista.

Nou llibre (no traduït al català) sobre 'la lluita contra vuit gegants': el 1942, quan hi va haver la darrera gran crisi mundial, el govern britànic va demanar a un funcionari gris un informe per preparar la política social després de la II GM. Era William Beveridge i va dir que era una època de revolucions, no de pedaços, i que calia matar cinc gegants (malaltia, ignorància, desocupació, mediocritat/misèria i necessitat/pobresa). Encara no els hem matat, però actualment ens confrontem a vuit gegants; la Renda Bàsica no els mataria els vuit, però els debilitaria tots i, combinada amb altres polítiques, en podria matar alguns.

1. Desigualtat
2. Incertesa (no sabem si caurem o com de fort serem colpejats...; necessitem protecció ex ante, no compensació post)
3. Deute (situació de deute crònic: públic, privat, corporatiu...)
4. Estrès (la pandèmia l'ha agreujat i disminueix la capacitat de viure de manera adequada)
5. Precarietat (pèrdua de drets, ens converteix en suplicants, persones que hem de demanar/pregar; milions de persones viuen amb aquesta precarietat, se'ls furta la dignitat)
6. Automatització, robots (poder potencialment alliberador; la Renda Bàsica significarà més, segurament, per a les dones, se'ls hauria de donar més veu al respecte)
7. Extinció (amença que només podem desactivar adoptant formes diferents de viure, deixant d'exhaurir els recursos naturals i posant el focus en les cures en lloc de la feina; ens permetrà decreixer).
8. Inseguretat: la gent que sent inseguretat i ràbia, s'aferra i segueix els populismes. Si no avancem cap a la Renda Bàsica com a àncora del sistema de redistribució de les riqueses, el risc d'amenaques neopopulistes i feixistes continuarà.

3 | EXPERIÈNCIES DE RENDA BÀSICA

A banda del diàleg centrat en les experiències de Barcelona (B-Mincome) i Alemanya (Grundeinkommen) entre els seus responsables (Lluís Torrens i Jürgen Schupp, respectivament), moderat per Ariadna Trillas, en aquest apartat es recullen les aportacions vinculades als projectes pilot fetes al llarg de la jornada en altres sessions, incloent respostes per part de diversos ponents a preguntes formulades als torns oberts de paraula.

3.1. Informació prèvia, breu repàs d'experiències

Enumeració no exhaustiva, panoràmica general a banda dels dos projectes que s'exposaran amb detall:

- **Canadà**, 1974-79 i 2017. Informe 2019 de Basic Income Canada Network: *Canadá podría permitirse una renta básica universal que acabaría con la pobreza* (El Salto, 1(02/2021)
- **Namíbia**, 2008-2009 ("El porcentaje de gente que vivían por debajo del umbral alimenticio de la pobreza cayó del 76% al 37%. .. El autoempleo aumentó drásticamente un 301%. La malnutrición infantil cayó del 42% al 10%. Las tasas de abandono escolar cayeron del 40% al 5%. ... Las tasas de criminalidad se desplomaron un 42%." <https://www.sinpermiso.info/textos/la-renta-basica-universal-no-funciona-dice-el-nuevo-gran-ejemplo-de-fake-news-o-como-detectar-la>)
- **Iran**, des de 2011*
- **Estats Units** (*Cada vez más ciudades: los laboratorios de la renta básica se extienden por EEUU*, La Información 25/3/2021): Alaska (des de 1982), California/Stockton (2019-2020), Chicago (2021)
- **Kenia**, des de 2016*
- **Finlàndia**, 2017-2018 (*Conclusiones del experimento de la renta básica en Finlandia: no activa el mercado pero sí mejora la salud mental*, eldiario.es 10/05/2020)
- **Altres**: Macau (Xina), Alemanya (2014*), Holanda**, Suïssa**, Espanya/País Basc**, Índia, Corea del Sud + projectes en curs o futurs: Escòcia, Berlín, França, EEUU, Barbados (mencionats a la roda de premsa del Govern per Bru Laín/UB)

* *¿La renta básica funciona? Estos son los países donde se ha probado (y sus resultados)*, El Confidencial/blog ACV, 4/3/2020

** *Renta básica: las experiencias de Holanda, Suiza, España y Canadá*, 2016

3.2. Grundeinkommen | Ponència a càrrec de **Jürgen Schupp**, investigador de l'Institut Alemany de Recerca Econòmica que impulsa el projecte pilot de Renda Bàsica Universal a Alemanya, en col·laboració amb la Universitat de Colònia

Pilot en curs amb control aleatori. Suport a la RBU a Alemanya: 50% en contra, 50% a favor. Elements sociodemogràfics: els joves, els que tenen nivells educatius més alts i els que pertanyen a grups amb baixos ingressos hi estan majoritàriament a favor; la resta, majoritàriament en contra.

Actituds vers la RBU: fort suport entre la població al concepte, però alhora es valora molt també el sistema actual. Es percep que RBU suposaria un canvi que deixaria enrere un Estat de Benestar molt arrelat (origen en Otto Von Bismark, fa 150 anys), conformat per unes idees o principis bàsics que inclouen el fet de progressar un mateix abans de captar diners dels impostos. Això desapareixeria, tindríem un sistema "sense obligació d'ajudar-se un mateix abans" (seguretat social), no caldria contribució prèvia. L'element subjacent de subsidietat és part de l'ADN del sistema de seguretat social i això fa que, actualment, cap partit polític dels que conformen el darrer Parlament electe promogui la Renda Bàsica. Sense suport públic per a una experiència pilot, cal suport privat.

Referència/punt de partida: experiència a Berlín des de 2014, iniciativa de l'associació d'emprenedors socials Mein Grundeinkommen amb un sistema de loteries per rebre 1.000€/mes durant un any (incondicionals i lliures d'impostos, no comporten cap obligació). Fins el moment s'han pagat a unes 900 persones. Projecte finançat via micromecenatge de la societat civil amb participació de més de 270.715 persones. En els darrers anys s'han redistribuït al voltant de 10 milions d'euros. Ha generat molta evidència, llibre d'històries publicat.

Fins a quin punt és significatiu el nostre projecte pilot?

- Estudi amb control aleatori que busca la causalitat entre la Renda Bàsica (transferència monetària) i el comportament
- Comparació mitjançant un grup de tractament amb Renda Bàsica i un altre grup el més similar possible sense Renda Bàsica
- En base a la informació sobre les candidatures rebudes s'han creat dos grups procurant que siguin sociodemogràficament diversos i, alhora, prou homogenis per assegurar que els efectes es deriven de la Renda Bàsica i no d'un error estadístic (selecció a l'atzar)
- Grup de l'experiment amb Renda Bàsica: 122 persones (suficients per obtenir evidència, però els resultats no seran extrapolables al conjunt de la societat)

Llançament: roda de premsa l'agost de 2020, gran ressò mediàtic. Resum: 1.200€/mes a 122 individus durant 3 anys. La convocatòria per participar-hi va rebre més de 2 milions de sol·licituds; només calia ser adult i viure a Alemanya. Es va fer un estudi bàsic de 20.000 persones i es van seleccionar 1.500 persones per als grups finals amb les següents característiques:

- 21-40 anys
- llars unipersonals

- renda neta de 1.200-2.600 euros mensuals (no persones ateses en el sistema de protecció social, amb altres prestacions, perquè podia interferir)

Calendari d'aplicació: inici dels pagaments el juny 2021 i rondes d'estudi cada sis mesos (1a tancada el novembre 2021: 100% del grup que rep la transferència i 90% del grup de control continuen responent a les enquestes sobre els canvis que s'han produït en les seves vides). L'informe final estarà disponible l'agost de 2024, resultats preliminars el febrer de 2023.

Temes d'estudi (àrees en què es fa seguiment de canvis):

- Sociodemogràfics
- Ús del temps i participació en el treball
- Consum
- Preferències socials
- Trets psicològics
- Implicació política i social
- Benestar subjectiu

Què podem esbrinar?

- Canvis individuals en el comportament i actituds en totes les esferes de la vida
- Efectes individuals en la feina, els ingressos laborals i l'elecció del lloc de treball
- Indicadors de si l'efecte de la Renda Bàsica prové del fet de disposar de més diners o de la incondicionalitat d'una seguretat social bàsica
- A partir d'aquí es derivarà la base del càlcul de models financers

Limitacions, no es cobriran:

- Efectes a llarg termini, més enllà dels 3 anys
- Efectes en la comunitat, ja que s'estudien persones aïllades, distribuïdes per tot el territori
- Canvis en la producció i el consum
- Canvis en els preus fruit dels increments salarials (inflació)
- Canvis en els valors i la cultura
- Canvis en la percepció a causa de subsidis públics
- Canvis en els fluxos migratoris

Amenaces:

- Expectatives massa elevades sobre l'eficàcia d'una Renda Bàsica; pla d'investigació publicat i propòsits científics formulats, però un experiment no pot cobrir tota l'evidència necessària
- Els participants formen part del debat públic que s'està produint a Alemanys al voltant de la Renda Bàsica i d'aquest projecte
- Infravalorar la complexa interdependència institucional dels Estats de Benestar europeus

Cita d'Olli Kangas (2021): "Per resumir el nostre anàlisi sobre la viabilitat d'una Renda Bàsica a Finlàndia, podem concloure que en aquests moments no es una opció política realista. Ara bé, mai no diguis mai."

3.3 B-Mincome | Ponència a càrrec de **Lluís Torrens**, director de Planificació i Innovació de l'àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI de l'Ajuntament de Barcelona

El programa B-Mincome (2017-2019) no era una prova de Renda Bàsica, sinó més aviat per observar els efectes de la combinació de polítiques passives de garantia de rendes amb polítiques actives de benestar i centrades en el comportament dels participants. No era conceptualment universal, s'adreçava a persones usuàries dels serveis socials (molt per sota del llindar de la pobresa, ingressos d'un terç de la renda mitjana de BCN; residents en 10 barris de l'eix Besòs en complementarietat amb el Pla de Barris, èmfasi en les persones vs 'la pedra'). Metodologia: prova aleatòria controlada.

B-Mincome incorporava diverses modalitats, des de condicionades il·limitades (similars a RGC, IMV; condicionaments qüestionables en el cas de RGC p.ex, segons estudi d'lvàlua —qüestionari de 10 preguntes sobre nivell d'integració sociolaboral amb demora de més de 2 anys des d'inici del cobrament), fins a certes limitacions (p.ex. incompatibilitat amb altres ingressos— trampa de la pobresa; desincentiu perquè no es genera ingrés addicional net, pot empènyer a cercar feines irregulars/no declarades...), mirant d'alleujar-les. Beneficiàries: 1.000 famílies sobre població diana de 4.000 que complien els requeriments, +500 com a grup de control (sense rebre el suport municipal d'inclusió, ni prestació ni polítiques actives; mateix seguiment).

Pilot de 24 mesos, vam observar un comportament diferent el segon any que el primer, sobretot en benestar psicològic, estrès, etc. Algunes millores que havien aflorat, a mesura que ens acostàvem al final remetien perquè es tornava a generar una sensació d'incertesa. Tres enquestes: inici, meitat del projecte i final.

Resultats: era sobretot un projecte d'avaluació múltiple i multidimensional amb diverses aproximacions metodològiques:

- Avaluació quantitativa: qüestionaris amb preguntes quantificables en diverses fases del projecte i registres d'ingressos, situació laboral, etc.
- Investigació etnogràfica per copsar aspectes qualitius, buscar una narrativa sobre què explicaven els canvis en el comportament i la situació de les persones
- Multidimensional: salut, educació dels fills, privacions, estrès, satisfacció amb la vida, integració laboral...

Resum comparatiu dels 942 del grup d'intervenció vs 450 del grup de control: en pràcticament tots els aspectes avaluats els resultats eren positius (alguns no significativament a nivell estadístic, però sí més que respecte al grup de control, i altres sí significativament més positius). Única dimensió en què no van ser positius o van ser neutrals: just aquell en què es fixen la majoria de pilots de Renda Bàsica i pel que reben més crítiques, la integració en el mercat laboral. Resultats B-Mincome: certa disminució a l'hora d'integrar-se o ser més actius buscant feina, explicacions / aprenentatges:

- Els experiments de Renda Bàsica diuen, en general, que els resultats són neutrals o lleugerament positius (alliberament d'ocupar-se del dia a dia comporta una ampliació de l'ample de banda i milloren la capacitat de buscar-se la vida). On es va percebre disminució (Canadà, Estats Units) va ser amb col·lectius determinats, com famílies amb fills petits on les cures dificultaven la integració al mercat laboral. Tenim un sistema molt feble, sobretot amb les famílies monoparentals, que no garanteix compatibilitat entre treball i cura d'infants.
- Persones joves destinen més temps a formar-se per millorar la seva ocupabilitat.

Aquestes dues tipologies que podrien donar lloc a una conclusió tipus 'la Renda Bàsica fa que la gent treballi menys' en realitat el que mostren és que la Renda Bàsica fa que la gent es procuri una millor inversió en la seva vida i el benestar de la seva família.

Per altra banda, B-Mincome era un projecte complex, es feien moltes proves (no tots cobraven i feien el mateix, hi havia fins a 10 grups diferents d'intervenció en funció del tipus de suport municipal d'inclusió –condicionat o no, p.ex- i si es combinava amb alguna política activa o no, i quina). Anàlisi més complex, resultats potser menys robustos.

Anàlisi sobre incentius o desincentius a treballar: els grups amb condicionalitat o limitació de rendes es comportaven pitjor que els incondicionats o no limitats. Com més ens acostàvem a l'estàndard d'una Renda Bàsica, millor era el comportament en termes d'activació laboral. Fenomen analitzat per la literatura acadèmica, efecte tancament (locking effect): si m'obliguen a fer determinada cosa que no veig que sigui útil, els resultats són pitjors. Els anàlisis dels plans d'ocupació també ho mostren, les polítiques actives donen resultats paradoxals en el sentit que poden ser contraproductius: la probabilitat de trobar feina baixa (comparat amb grups de control). Una de les polítiques actives del B-Mincome era un pla d'ocupació durant 12 mesos a càrrec de Barcelona Activa (car de realitzar); la comparació dels costos efectius respecte als resultats a llarg termini en relació a senzillament garantir la renda, mostrava que clarament resultava més efectiu el segon model (assegurar renda sense cap tipus de condicionalitat ni limitació).

Anàlisi de la satisfacció personal en famílies en risc d'exclusió important (lluny no només del mercat laboral, sinó també de les relacions socials): ara s'està implementant als serveis socials (Ajuntament de Barcelona i Generalitat) el model d'entrevistes amb matriu d'autosuficiència (qüestionari estandarditzat sobre diverses dimensions: gestió diners, temes educatius, salut, relacions socials...) i el que s'observa amb els primers resultats és que els dos factors (molt correlacionats) que més afecten les persones que acudeixen als serveis socials són la manca econòmica (no disposen de suficients ingressos per cobrir les necessitats bàsiques) i l'exclusió social (tancament relacional, es redueixen les possibilitats d'integrar-se i de trobar feina). Amb B-Mincome vam observar que condicionar la gent a que faci coses no serveix per trobar més feina, però fer-los participar en una política activa comunitària (sentir-se útils per al seu entorn, sortir del tancament, més enllà que el que feien fos retribuït o no), incrementava l'autoestima, el sentiment de pertinença, participació i integració a la comunitat. Resultat ambivalent: la condicionalitat tal com s'aplica normalment no obté bons resultats, però és important la creació de vincles i relacions.

Conclusió: la Renda Bàsica no és la panacea que ho solucionarà tot. Hi haurà aspectes en què haurem de continuar intervenint, però des d'una altra posició. Les persones tindran les necessitats materials cobertes i el punt de treball serà un altre. Una de les constatacions de les treballadores socials del B-Mincome va ser que no tenia res a veure treballar amb persones que tenien els ingressos coberts, que fer-ho —com en el seu dia a dia habitual— amb persones la màxima preocupació màxima de les quals és obtenir diners per pagar el lloguer i els subministraments, comprar menjar...

3.4 Resultats genèrics o d'altres experiències, respostes a les crítiques i observacions complementàries

Julen Bollain | En diferents pilots s'han observat diverses millores i una recurrent és la salut mental; es redueixen les hospitalitzacions, però les millores s'observen també en la capacitat cognitiva (memòria, llenguatge...). En les famílies en situació de pobresa millora, així mateix, la taxa d'escolarització i el sentiment de pertinença a la comunitat, a banda lògicament del benestar econòmic. Un altre resultat significatiu és que les persones perceptores no deixen de treballar (feina remunerada, en cas que la tinguin o puguin) pel fet de rebre una Renda Bàsica.

Ariadna Trillas | A més dels beneficis comunitaris i les millores individuals, com la salut mental o el benestar emocional, a pilots com el de Namíbia s'han observat efectes com la reducció de delinqüència i de l'abandonament escolar observats.

Guy Standing | Hem vist canvis d'actitud sobretot en les dones i en la manifestació de comportaments discriminatoris cap a elles (que es redueixen o desapareixen), i aquests canvis no s'han revertit un cop acabat el pilot. Sobre la possibilitat que el fet de la durada determinada dels pilots condicioni els resultats (tema que m'ocuparà en la reunió d'aquesta tarda amb el consell assessor de la RBU del Govern de la Generalitat), una opció és fer experiments rotatius, successius, ja que els efectes poden perdurar fins i tot sense percebre de manera contínua la Renda Bàsica. La batalla pragmàtica és avançar i valorar diferents opcions. Un dels experiments fa 20 anys que dura i no sembla que hagi d'acabar.

Daniel Raventós | Sobre la quantia, la idea axiomàtica de partida és que amb una Renda Bàsica, encara que la quantia fos petita, serien tants els beneficis evidents, que la pressió per mantenir-la faria impossible fer marxa enrere (els detractors també reconeixen que seria així) i en tot cas la tendència seria a augmentar-la.

Guy Standing | El desincentiu al treball és una temença infundada. En tots els pilots que conec (en els quals he participat en el disseny, la implementació i l'avaluació), ha portat a un increment del treball, no al risc que sempre es menciona que aquest es redueixi. Les crítiques venen sempre del mateix cantó i no estan fonamentades; són prejudicis, fruit de pensar que els altres són menys intel·ligents o capaços. La Renda Bàsica és un impuls que proporciona capacitat, ens permet comportar-nos com s'espera de nosaltres i ens dona temps per dedicar-nos al tipus de feina i activitat que volem. També a les cures de la nostra família, de la comunitat... L'argument del desincentiu és erroni, no ens ha de preocupar.

EL CAS DE FINLÀNDIA: Daniel Raventós | El cas de Finlàndia va ser un experiment amb diversos errors en el disseny, sobretot dos: import molt per sota del llindar de la pobresa al país (530€ aprox./mes vs llindar 1.000€), persones beneficiàries aïllades, no dins d'una comunitat (es perden efectes interessants en el terreny comunitari) i, un defecte menor, la mostra era molt reduïda i amb unes característiques específiques (desocupats de llarga durada, mostra viciada). No va acabar abans d'hora (dos anys), només no es va prorrogar. **Julen Bollain** | Distorsions pel seguiment mediàtic (entrevistes a usuaris per part dels mitjans) i pel fet que estava estratègicament dissenyat per veure si les persones s'activaven més laboralment o no.

Guy Standing | Quant a les comissions financeres en la gestió de la Renda Bàsica [qüestió plantejada a través de Twitter en el marc de la jornada], entrem en la retòrica de la reacció: totes les polítiques progressistes que es proposen porten a objeccions que, un cop introduïdes, de sobte desapareixen. Els riscos d'engreixar les entitats financeres o de desmantellament de l'Estat de Benestar, si som prou forts per aconseguir una Renda Bàsica també ho serem per aconseguir altres millores i plantar cara a aquests perills.

3.5 Obstacles i resistències a superar vers una Renda Bàsica

Ariadna Trillas | La proposta d'una Renda Bàsica té cada vegada més suport social, l'activisme guanya força i se situa al centre del debat, però cap govern l'assumeix i no s'acaba de considerar una opció viable. Quin és el principal obstacle perquè allò que sembla obvi ho abanderin els governs?

Jürgen Schupp | La Renda Bàsica hauria de substituir un sistema existent que es resisteix a ser superat. El sistema a Alemanya està molt desenvolupat i ben valorat, respecte a altres països europeus. La població que necessita ingressos els rep en una quantia decent i no es veu la necessitat d'un canvi. El que desperta simpaties cap a la Renda Bàsica són els problemes de finançament ja avui i a llarg termini per part de la seguretat social i del sistema actual de benestar social, que no aconsegueix que els joves estiguin millor que la generació dels seus pares. Per convèncer els polítics i els governants calen reformes, petites passes cap a un model més garantista i de major benestar, més que un canvi sistèmic. A Alemanya el debat ha començat amb la infància: el principi de que tots els infants –des dels fills de milionaris fins els d'aturats de llarga durada— haurien de rebre el mateix suport, la mateixa inversió per part de l'Estat, té cada vegada més acceptació social. S'han establert uns ingressos bàsics per a la infància per als propers quatre anys. Calen aquestes petites passes i un debat sobre què volem substituir i què no del nostre Estat de Benestar. El camí és la transformació del nostre sistema, arrelat amb certs valors, demostrant que altres valors poden funcionar en el món actual, individualista.

Lluís Torrens | L'avenç a Alemanya amb la infància és una línia interessant. Aquí s'han fet diversos exercicis, alguns de supèrbia intel·lectual pressuposant que pagant pocs diners superaríem la pobresa (l'IMV és l'últim intent fracassat). Incapacitat de veure o assumir que estem en una fase de creixement continu de desigualtats, com mostra INSOCAT, i d'acumulació de riquesa i renda en el 10-20% més ric de la població. Des de crisi de 2008 empitjora encara més: riquesa cap als més rics, a partir de 50 anys vs empobriment

joves (-20% en termes reals que abans de crisi 2008, incapacitat d'accés a l'habitatge). Classe rendista propietària que extreu diners de joves i migrants amb ingressos més baixos; polarització. Revertir-ho passa per redistribució de renda amb polítiques potents. Si no es comencen a prendre mesures serioses, la situació serà molt pitjor els propers anys. Què hi ha al darrere de finançar una RB és posar peu al coll de començar a fer polítiques redistributives reals (ES -7 punts que mitjana europea de pressió fiscal).

3.6 Finançament, valors i canvi de paradigma

Ariadna Trillas | La fiscalitat i les possibles taxes per finançar una Renda Bàsica són també un obstacle a l'hora d'apostar per una Renda Bàsica...

Lluís Torrens | El finançament és un element crucial. Cal començar a fer la pedagogia que algú ho haurà de pagar. Sistema RB pot generar uns estalvis. Salut mental, origen! Pot generar també estalvis... Però cal parlar també de reforma (o revolució) fiscal, els rics hauran de pagar més que ara. 20% ha de pagar més perquè un 80% surti guanyant; 20% molt poderós que si veuen que poden sortir perdent i ho valoren només des d'aquesta consideració...

Jürgen Schupp | En context d'emergència, estimular economia i la necessitat de pau social es valoren per part de la societat civil per evitar fenòmens com el de les 'armilles grogues' a França. Mirar només els ingressos i la via fiscal individual o corporativa és una visió molt estreta, cal posar el focus també en les transaccions financeres, el diner a gran escala. Reduir la inseguretat i l'ansietat de la població és un objectiu superior. Incrementar els impostos al consum no redistribueix la riquesa perquè castiga el mateix 80% que sustenta el sistema. El debat ecològic sobre la preservació del planeta pot contribuir perquè cal aturar el creixement desenfrenat de l'economia. El debat sobre 'la bona economia i la bona societat' el lideren els joves. Les prioritats per al futur assenyalen que cal una transició i la Renda Bàsica hi contribuirà. Quan parlem de beneficis comunitaris i de reducció de la delinqüència hem de calcular també els costos de no adoptar certes mesures; necessitem nous càlculs per estimular el debat en la direcció que apuntava Guy Standing; l'enfocament universalista és racional, respon a una lògica global.

Lluís Torrens | Cal aturar el creixement depredador del planeta i s'ha de fer garantint que la gent té les necessitats econòmiques cobertes per deixar-nos d'escudar en que cal créixer per combatre la pobresa. La metodologia de saturació en lloc del control aleatori permet observar els efectes en la comunitat i cal combinar-la amb una visió pragmàtica; la simulació ha d'intentar reflectir les condicions reals (també de finançament, el fet que no tothom en sortirà beneficiat en la mateixa mesura). A Catalunya no tenim totes les eines fiscals per simular com hauria de ser una implementació generalitzada, però com més ens hi acostem, més fàcil serà entendre els resultats. No podem generar falses expectatives ni tirar pedres sobre la nostra teulada.

4 | PLA PILOT DE RENDA BÀSICA UNIVERSAL DEL GOVERN

4.1 Presentació a càrrec de **Sergi Raventós**, cap de l'oficina tècnica

Cal celebrar la feina que fa ECAS i valorar molt la seva evolució en el debat de la Renda Bàsica, el seu compromís amb la realitat social que veuen i pateixen a diari les professionals de les entitats que en formen part.

La meua trajectòria a la Fundació Els Tres Turons, entitat membre d'ECAS que té com a missió el suport i promoció de la salut mental comunitària, m'ha proporcionat més de vint anys com a professional en l'àmbit de la inserció sociolaboral orientant a persones que cerquen feina. Des d'un començament vaig anar valorant la importància que podia tenir una Renda Bàsica Universal i incondicional per la vida de moltes persones que malvivien sense feina i amb una salut fràgil. L'observació diària també em va anar inspirant i convencent de fer una tesi doctoral en Sociologia sobre salut mental i Renda Bàsica.

La gent d'Els Tres Turons van ser testimonis de les meves defenses de la Renda Bàsica des de feia molts anys i han viscut amb satisfacció l'assumpció d'aquest encàrrec de Cap de l'Oficina del Pla Pilot de la Renda Bàsica Universal del Govern de la Generalitat. Tot un repte i una responsabilitat.

La situació que vivim exigiria poder posar en marxa immediatament una Renda Bàsica, ja que en els dos darrers anys s'ha produït una acceleració de la concentració extrema de les rendes i la riquesa, i a la vegada un increment de la pobresa, les grans desigualtats i una situació permanent i estructural de dificultats econòmiques entre bona part de la població. Segons un macroestudi recent, el 10% de la població més rica concentra el 52% de les rendes i el 76% de la riquesa del planeta, mentre el 50% més pobre capta només el 8% dels ingressos i el 2% del patrimoni.

A la presentació de l'Oficina del Pla Pilot al Palau de la Generalitat, el 15 de desembre, deia que la Renda Bàsica ha deixat de ser una proposta política desconeguda, tot i que encara cal avançar força en la seva difusió i coneixement, per molts motius, un dels quals que cada dia es fa més necessària i oportuna que mai.

El darrer INSOCAT ens recordava les dades a Catalunya: taxa AROPE del 26,3%, amb especial afectació en les dones, els menors de 18 anys, la gent amb nacionalitat estrangera i la població amb nivells formatius baixos. Són les pitjors dades de pobresa dels últims 10 anys en bona part perquè les polítiques socials que s'han aplicat en aquesta última dècada no han funcionat i han estat incapaces de fer-hi front. A Catalunya, l'IMV arriba només al 5% de la població en risc de pobresa severa i la cobertura de la RGC està per sota del 10% de la població en situació de pobresa.

Actualment existeix suficient evidència empírica que demostra la ineficiència i ineficàcia de molts programes de prestacions condicionades arreu del món. La literatura científica i organismes internacionals com la Comissió Europea o l'ONU han identificat molts dels problemes inherents: estigma social, baixes taxes de cobertura, poca intensitat, no sol·licituds de molta gent, denegacions, trampes de la pobresa, costos administratius i de recursos humans, sobredimensió de les tasques burocràtiques, etc.

Cita INSOCAT 13, realitzat pels professors Quim Brugué i Xavier Casademont: “El sistema es mostra incapaç de fer front a la pobresa, l'exclusió i les desigualtats estructurals. (...) Les dades de pobresa són preocupants i no es poden assumir perquè vulneren els drets fonamentals de milers de persones”. I “la realitat és pitjor del que mostren les xifres”.

Cal canviar el paradigma de les polítiques de protecció social i considerar tres elements com a fonamentals per al nou model de benestar social:

- a) Individualitat:** l'estructura sociològica, demogràfica o sociocultural de Catalunya ha canviat molt (famílies reconstituïdes, llars múltiples, convivències temporals, mobilitat constant...), el model tradicional de família com a unitat perceptora ja no funciona.
- b) Incondicionalitat:** les situacions vitals canvien molt en poc temps, la incertesa és habitual, i més en pandèmia. La gent entra i surt d'un mercat laboral cada cop més precaritzat, inicia i acaba formacions, té cura dels fills i filles... i ningú és invulnerable.
- c) Universalitat:** l'objectiu és la màxima cobertura possible, gent aturada i activa, de totes les edats... Habilitar tothom ex ante, abans de caure en la pobresa i la inseguretat vital. Prevenir abans que curar; més eficient, més eficaç i ofereix la possibilitat d'una vida amb més seguretat i confiança.

Calen canvis estructurals i el Pla Pilot pot ser una bona ocasió per debatre i avançar cap a un nou model, però caldrà pressionar molt des de tot arreu. Tenim limitacions fiscals en el règim autonòmic actual per implantar una Renda Bàsica Universal, però cal perseverar. Hem de poder garantir l'existència material del conjunt de la ciutadania i permetre una major quota de llibertat a tota la població.

El pla pilot del Govern vol ser generós i ambiciós. La metodologia serà un 'experiment de saturació': s'escolliran dos o tres localitats concretes i s'aplicarà el tractament al conjunt de les seues habitants. Permet simular l'efecte de la universalitat que tindria una RBU aplicada a tot el territori. Aquesta és la innovació o la diferència en el nostre cas: més enllà dels efectes individuals observats en altres experiments, i que també recollirem, volem observar sobretot els efectes agregats (quasi-universals) en:

- a)** el comportament poblacional sobre indicadors com: pautes de consum i transport, dinàmiques habitacionals, transformacions familiars i composició de les llars, diferències per grups d'edat, o per gènere, moviments migratoris, dinàmiques de participació política i social, etc.
- b)** la resposta o l'impacte en l'àmbit institucional en indicadors com: pressió i demanda dels serveis públics municipals, ús de serveis privats (ONG, fundacions, etc.), compatibilitat amb altres prestacions públiques, necessitat d'adequar altres polítiques socials i de seguir oferint o redissenyar determinats programes socials, etc.

Algunes de les característiques (encara en fase de disseny):

1. Més de 5.000 participants, el projecte més gran implementat fins avui a excepció de Kènia.
2. Participants de totes les edats i situacions socioeconòmiques (gent aturada i gent activa).
3. Adreçat a alguns municipis i barris (a concretar) per replicar el màxim possible la diversitat i l'heterogeneïtat del territori.
4. Voluntat d'estudiar l'efecte impositiu d'una RBU: tot i que la quantia serà la mateixa per a tothom (900 euros aprox.), molt probablement s'establirà una escala d'equivalència d'acord a la qual el valor de la RBU variarà en funció del nivell de renda de la persona perceptora.
5. Voluntat d'estudiar la sostenibilitat econòmica si s'apliqués realment: molt probablement s'establirà una escala d'equivalència dins la llar (similar les de l'OCDE): 1a persona = 100% RB, 2 persones = 150% RB, etc.
6. Durada del tractament 24 mesos; durada global del projecte més llarga incloent disseny i avaluació.
7. Avaluació qualitativa (enquestes i entrevistes en profunditat) i quantitativa (enquestes i registres administratius). Preguntes a les quals es vol donar resposta:
 - Com pot impactar una prestació individual i incondicional en la vida de les persones i en el seu entorn immediat?
 - Què passa a la vida d'una persona quan disposa del mínim econòmic necessari per cobrir les seves necessitats bàsiques i no viu en una situació de pobresa i inseguretat econòmica?
 - Quin impacte pot suposar aquest canvi respecte a la seva vida i la seva pròpia autopercepció? I en la reducció de l'estrès i la millora de la tranquil·litat psicològica i en la salut mental?
 - Que suposarà a la vida de moltes dones tenir uns ingressos individuals? I en la vida del jovent?
 - Hi haurà més participació social i afavorirà la solidaritat entre la gent?
 - Es generarà més confiança entre les persones i amb les institucions?
 - Facilitarà la creativitat i la iniciativa en projectes cooperatius?

El Pla compta amb l'assessorament i seguiment d'un consell assessor (trajectòria activista, vàlua acadèmica i professional en la matèria; tercer sector representat, i concretament ECAS) i la supervisió i el seguiment d'un consell ètic. Es vol comptar també amb un equip de gent experta en experiments a nivell internacional [reunió aquesta tarda amb Guy Standing].

La posada en marxa de l'Oficina del Pla Pilot per implementar la Renda Bàsica Universal del Govern de la Generalitat és una bona notícia i una oportunitat per avançar en la transformació social d'una societat i d'un món que presenta greus problemes de desigualtats socials i alts índex de pobresa que no podem obviar i que no ens podem cansar de denunciar.

4.2 Aportacions al pilot català

4. 2. 1. Elements a tenir en compte en clau de realisme | Ponència a càrrec de **Daniel Raventós**, president de la Xarxa Renda Bàsica

El realisme de les propostes socials depèn, bàsicament, de la convicció d'una gran part de la població respecte a la proposta en qüestió. La Història ofereix diversos exemples de propostes considerades 'utòpiques' (fi de l'esclavisme, sufragi universal, jornada laboral de 8h, matrimoni de persones del mateix sexe, prohibició de fumar als restaurants...) en algun moment i durant molt de temps, fins que s'apliquen. La RB no escapa a aquest fenomen: avui continua lluny de fer-se realitat, però ja mereix ser tinguda en consideració. Quan el 2001 quatre arrebregats vam posar en marxa la Xarxa Renda Bàsica a Catalunya –pocs anys després de la llavors encara Basic Income European Network, ara BI Earth Network (BIEN)—, no hauríem previst que ara en parlaria el cap de l'Estat Vaticà (Papa), el Financial Times (en un editorial el 2020 demanant no només debatre al voltant de la RB, sinó també sobre un impost a les grans fortunes) o un diputat europeu perquè es consideri al Parlament de la Unió Europea. Diferències entre llavors i avui:

- La fonamentació econòmica està molt més desenvolupada.
- La RB apareix com a necessitat davant el fracàs de les rendes condicionades per a pobres (a Catalunya RGC i IMV, sobretot).
- És vista com una proposta que cal debatre per part de diferents sectors de la societat (punt clau perquè tiri endavant).

Es troba gent suposadament a favor de la RB tant entre les esquerres, com entre les dretes. La coincidència pot estar només en el nom, perquè les diferències són moltes. Sobretot dues essencials:

- Qui la finança: qui guanya i qui perd (esquerra 20% més ric perd vs 80% guanya vs dreta immensa població perdria, guanyarien els més rics).
- Mesures de política econòmica que l'acompanyarien: l'esquerra no treu ni un cèntim de salut o educació (però tampoc la Casa Reial, malgrat seria molt higiènic, per fer-ho realista), la dreta suprimeix tot el fonamental de l'Estat de Benestar.

El pilot català pot fer i il·lustrar moltes coses, però no totes les que passarien si s'implantés una RB a tota la societat perquè no es pot microsimular la societat en conjunt. S'escaparan aspectes com la reforma fiscal, el poder de negociació dels treballadors (en treballs 'de merda' —alguns molt ben pagats però que si desapareguessin el món seria millor—, amb contractes 'de merda'), la situació de les dones... El realisme polític requereix ser conscients que cal sobirania fiscal, i Catalunya no la té. Qui és sobirà per implantar una RB és el Govern d'Espanya, i avui no hi està disposat.

Mercè Darnell, participant/assistent a la jornada | El pilot català té en compte la dificultat d'accés a l'habitatge? Els beneficis es poden veure minorats per l'elevat cost de l'habitatge.

Daniel Raventós | Per higiene mental cal separar la RB de molts altres problemes que tenim, un d'ells l'habitatge. La RB per si sola no acaba amb la discriminació sexual, ni amb molts altres problemes que tenim al cap.

Mercè Darnell | Està previst l'accés de persones sense permís de residència que porten temps empadronades a Catalunya? Era el cas del projecte B-Mincome, per exemple.

Sergi Raventós | La intenció és facilitar al màxim l'accés (especialment a les persones en situació de més vulnerabilitat; si està en les nostres mans, ho farem), però es planteja el debat sobre el fet que el pilot s'assembli el màxim possible al que podria ser una implementació real amb la legislació actual (ni el pilot ni la renda bàsica poden ser la solució a la llei d'estrangeria).

4. 2. 2. El debat polític: experiències, aprenentatges i evolució | Torn obert de paraules i respostes

Milagros Pérez Oliva | El ministre Escrivá recorre ara amb l'IMV a les ONG (per acreditar les situacions dels sol·licitants) perquè se n'adonen que no arriben a certs col·lectius o perfils dels que més ho necessiten. Com superem aquests esculls?

Daniel Raventós | Portem 40-50 anys en el marc europeu intentant superar limitacions i deficiències, tenim molta experiència com per no cometre els mateixos errors. Se sabia que hi havia 10 milions de persones pobres i es pretenia arribar a 2,3 milions, deixant en la pobresa el 77% dels pobres. Amb dades d'efectivitat, la proporció s'ha reduït encara més. La Comunitat Autònoma Basca té la millor renda per a pobres no només del Regne d'Espanya, sinó de les millors d'Europa; actualment se signa una ILP per una RB perquè, després de molts anys d'experiència, ha demostrat el seu fracàs respecte als objectius marcats (sense aquesta prestació hagués estat pitjor, no vol dir que no hagi servit per res). Les rendes condicionades tenen la seva pròpia lògica (poden ser més generoses o més miserables, però en tot cas tracten la persona de fracassada: les perceben perquè 'han caigut'). La incondicionalitat és el llenguatge dels Drets Humans, de l'existència material garantida i de la llibertat.

Berta Lago | No es fàcil donar el pas de les prestacions condicionades a la RB perquè no és una evolució, es una altra cosa. En les condicionades, l'efecte de control s'imposa sobre altres beneficis possibles. Sense un clam i una pressió social forta en demanda de la RB, difícilment algú s'atrevirà a concórrer a unes eleccions defensant-la, però el mínim seria facilitar els tràmits.

Mercè Darnell | La renda garantida basca té dos problemes fruit de la condicionalitat que deixen fora molta gent en situació d'exclusió: l'accés (el programa es porta des de l'àmbit laboral i no hi ha prou sensibilitat; moltes persones en situació d'exclusió no hi accedeixen) i el manteniment (les cites i cartes sovint no es reben o les persones no poden anar-hi). A Catalunya, mentre no arriba la RB cal millorar amb criteris de coherència la RGC .

Daniel Raventós | La renda garantida basca ha portat a moltes condicionalitats per l'error del fals positiu (els qui la reben i no l'haurien de rebre) i el fals negatiu (totes les persones que l'haurien de rebre i no la reben). L'obsessió dels gestors polítics per no cometre errors de falsos positius ha portat a tenir milions de persones en situació de fals negatiu.

Milagros Pérez Oliva | L'IMV només registra un 27% de sol·licituds concedides i la major part de denegacions són per causa econòmica. En la batalla ideològica al món occidental, la dreta liberal suposadament més civilitzada sosté que les polítiques socials han de ser eficaces i rescatar els pobres, la qual cosa és un al·legat contra les polítiques de benestar, dirigit contra els sistemes públics universals de salut i educació. Davant d'això, es pot dir que guanyem terreny, o més aviat retrocedim?

Berta Lago | L'educació mai ha arribat a ser universal (percentatge de concertada, grans diferències existents al sistema...). La garantia de rendes no l'haurien de gestionar els serveis socials perquè manté l'imaginari de 'ciutadans de segona' que han d'acudir al sistema de protecció per als que cauen.

Daniel Raventós | Lucas Chancel, director de l'última investigació sobre desigualtat econòmica al món (equip Thomas Piketty, Emmanuel Saenz), deia: "La desigualtat i la seva reducció no és qüestió de limitacions econòmiques, sinó una elecció política sobre el tipus de societat en què volem viure". Que no es digui mai que és perquè no hi ha diners, qualsevol càlcul mostra que hi ha diners no només per la RB, sinó per acabar immediatament amb la pandèmia almenys vacunant també als països pobres (la suspensió de les patents és una opció política). Permetre que morin milions de persones és una opció política. Garantir l'existència material de tota la població és una opció política.

5 | BALANÇ I NOTA DE PREMSA

5. 1. Cloenda a càrrec de **Xavier Puig**

La jornada ha estat un nou espai per al debat que fa anys que mantenim i que cal continuar. Refermem el compromís per una renda bàsica, volem contribuir a que la proposta prengui cos i es faci realitat. Volem que la renda bàsica sigui la clau de volta per una transformació estructural cap a un paradigma de drets i justícia social. Conscients que cal avançar progressivament, volem aportar a crear un estat d'opinió favorable a la renda bàsica, contribuir a la sensibilització. I, en el mentrestant, demanem que els instruments que ara tenim millorin en la lògica d'una renda bàsica universal. Les rendes condicionades no són la resposta, són insuficients; cal com a mínim harmonitzar-les i ampliar la cobertura. Demanem coherència i alinear-les amb els plantejaments de la renda bàsica.

5. 2. Nota de premsa

El pilot de Renda Bàsica Universal del Govern ha de marcar el rumb de les polítiques socials en la lògica dels drets i la justícia social

